

samen Zugvögel zum Zwecke der Verhinderung ihres gänzlichen Verschwindens und zwar der Wachteln, der Schnepfen, der Wildenten und Wildgänse.

Hierover hoop ik de volgende maal te berichten, evenals over de verderop nog interessantere besprekingen, zoodat ik aan 't slot een samenvatting geven kan van alles wat ook door Nederland hoognoedig besproken diende te worden.

Dordrecht

P. J. BOLLEMAN VAN DER VEEN.

LITERATUUROVERZICHT.

»Ich will damit nur sagen, dass das intensive Wohl, gevallen an dem Schönen in der Natur ein Faktor ist, der auf den ganzen Menschen zurückwirkt und ihn zu körperlichen und geistigen Leistungen befähigt, deren er unter gewöhnlichen Umständen nicht fähig sein würde.«
Dr. ZACHARIAS.

Doordat het groote publiek nooit over het natuurleven leest, laat staan nadenkt of navorscht, staat het over de gewoonste natuurfeiten en verschijnselen zóo verbaasd, dat het den verteller eigenlijk heimelijk verdenkt van opsmukking der feiten. Hieruit blijkt wel, wat men weinig vermoeden heeft van de groote rijkdom en diepte van 't natuurleven, en er blijkt tevens uit wat het een ieder een genot zou kunnen verschaffen, daar het bij 't vertellen alleen, reeds zóoveel bewondering en verbazing baart. Indien ge b. v. vertelt over het coöperatief broeden van sommige koevogelsoorten, van de vrije-vrouwenbeweging onder de roofvogels, over het in dansprieelen dansen van vogelsoorten die allerlei versieringen in dat nest samenbrengen, of over het een geheime collectie van blinkende voorwerpen aanleggen door kraaien, terwijl ze nu en dan hun collectie als 't ware zitten te sorteeren en te bewonderen, of over het van tijd tot tijd voor den dag halen van een of ander voorwerp en het weer opbergen nadat het eenige uren als speelgoed heeft gediend (hetgeen een bij vele zoogdieren en vogels voorkomende eigenaardigheid is), of over het in evenwicht houden van hun nest door er aan één kant stukken klei of een steen op te leggen, indien het evenwicht verbroken was, of over het aanleggen van blinde ingangen, naast onzichtbare werkelijke ingangen der nesten, etc. etc., dan kunt ge bij 't publiek ontdekken, hoe gevoelig het is voor de natuurwonderen, en welk een groote macht ten goede het in 't menschenleven kon worden, indien de menschen zich geheel beschikbaar stelden voor zulk natuurgenot.

Nu is er in de natuurhistorische boekenwereld (misschien elders óók wel) een vreemd verschijnsel n.l. dit: er zijn *massa's* boeken over al die dingen, de eene reeks al mooier dan de andere, maar als ge onderzoekt naar de lezers, dan blijkt dat ze alléén gelezen worden door de vakmensen (en die weten het al of komen het door hun studie toch wel te weten, en zijn het bij tendenzboeken reeds lang eens met den schrijver, omdat ze het van jongs af aan zelf zoo gevoeld en geweten hebben) maar zelden of nooit door het leekenpubliek waarvoor ze bestemd zijn, om hun de oogen te openen, hun blik te verruimen, hun natuurkijk te veranderen, hun levensidee te wijzigen, hun wereldinzicht te hervormen, hun moraal tot natuurlijke moraal te completeeren. Er zijn m.i. weinig vakken die zulk een karaktervormende en ethisch en aesthetisch werkende invloed hebben als de studie der natuur; die studie moest eigenlijk het fond leveren waarop onze menschenwereld hare fundamenten bouwde, evenzeer als wij zelf als wezens uitvloeisels en consequenties van die natuur zijn.

Nu is het met de z.g.n. populair-wetenschappelijke boekenwereld gek gesteld. Onder een populair-wetenschappelijk boek moest verstaan worden een boek dat elk normaal ontwikkeld mensch zóo kon lezen, dat het hem evenveel zegt als den schrijver. Maar dat is zelden het geval. Men noemt b. v. de boeken van Bölsche, populair-wetenschappelijk, men noemt Hesse-Dofflein en Bohn, populair-wetenschappelijk, en zoovele boeken meer. Men gaat hierbij van de dwaze en bespottelijke stelling uit, dat een boek dan alleen »wetenschappelijk« is, als het onleesbaar is voor een aesthetisch voelend mensch. Een boek vol lijsten, statistieken van proeven, opsommingen van metingen, in telegramstijl geschreven heet alleen »streng-wetenschappelijk«!! maar zoodra het met het onderwerp en dóór het onderwerp je een mensch tracht te maken en je door het met volle teugen laten drinken van de diepe levensbron die de natuur is, met een rijkdom wil voorzien die van onmisbare geestelijke waarde is, dan heet het »populair«!! Nu wordt dat woord »populair« dan ten eenenmale misbruikt, want als ge denkt dat zulke boeken »gemakkelijke« boeken zijn, dan hebt ge 't totaál mis. De leek leest ze wel en denkt wel dat hij er wat aan heeft en dat hij ze begrijpt, maar de vakman ziet dat dit onmogelijk waar kan zijn. Zoo durf ik te beweren dat, om nu maar bij het genoemde voorbeeld te blijven, alléén de vakman, die door en door in zijn studie zit en leeft en voelt, Bölsche naar waarde kan begrijpen en volgen. Ja een leek begrijpt wel de neergeschreven zinnen, maar ze openen hem geen nieuwen horizon, ze werpen voor

hem geen flitsende lichtbundels door een oneindige *feitenmassa*, ze hebben voor hem geen levensbeteekenis, ze *doorpriemen* zijn geesteskenmis en mensch-zijn niet. Welnu, dan geeft het lezen ook *niets* want de stof wordt tóch niet verwerkt. Indien ik U mededeel dat een scheidkundig experiment een dierlijk ei *niet* kan *bevruchten*, maar *wel* kan *aanporren tot klieving*, dan is dat voor U een dor feit, zonder eenige diepere beteekenis. Het werpt niets »om« in U, maar bouwt ook niets op. Voor mij als vakman echter is het één stip van een onmetelijk lange lijn, en door het zien van dien éénen stip, zie ik opeens de lijn, de beteekenis van die lijn, de richting waarin hij loopt en de stations die hij aandoet. Welnu dan was het lezen van dien zin voor mij *ZUIVERE strenge wetenschap*, voor U niet eens een roman. Daarmee wil ik zeggen dat het wetenschappelijke van een boek *niet* zit in het boek maar in den *lezer*, en dat dus die z. g. n. populair-wetenschappelijke boeken, den vakman *niet* »populair« maar »wetenschappelijk« aandoen en dat de z. g. n. streng wetenschappelijke boeken slechts »naslaanboeken« kunnen zijn, maar nooit »vormende« boeken. Er moest een andere titel uitgevonden worden voor de door mij bedoelde »populaire« boeken, (het tijdschrift »Wetensch. Bladen« héét populair, en *is* toch voor den leek meestal véél te diep) in tegenstelling met de *echte leekenboeken*.

Het groote publiek moet eerst véél meer natuurkennis bezitten voor het de door mij bedoelde boeken werkelijk kan begrijpen en verwerken.

Ware leekenboeken zijn b. v.: het pas verschenen »*The book of the animal kingdom*« (Mammals) by W. P. Westell; 14 col. pl. a. 260 plain pl. from ph. by Berridge (10 S. 6 d.).

Schmitt: »*Wie plege ich Seetiere im Seewasseraquarium?*« Nach 15 jäh. Erfahrugn. 1894—1909, für den Liebhaber bearbeitet, Stuttgart 1 Mk.

Teuwsen: »*Fährten und Spuren*«. Neudamm 1901. Een voortreffelijk dierenboek, en in dezen padvindertijd zal 't wellicht veel meer aftrek vinden bij het groote publiek dan vroeger.

Haviland: »*Lives of the Fur Folk*«: The Biographies of Redpad the Fox, Grimalkin the Gone wild Cat, Stubbs the Badger, met teekeningen door Caldwell. Een heerlijk boek; een waardige evenknie in Ierland van den Amerikaan Long. Een boek om voor het Nederl. publiek dat geen Engelsch leest te vertalen (f 4,20.)

Zoogenaamd »populair wetenschappelijk« zijn: Ed. v. Hartmann: »*Das Problem des Lebens*«, Sachsa 1906, en van denzelfden: *Naturphilosophie* (Sachsa 1907). Hierin wordt zeer mooi aange-toond dat men met *natuurbeschrijving* alleen niet ver komt in de Biologie. Eveneens voortreffelijk hierover is Dr. Camerer »*Philosophie und Naturwissenschaft*«, Kosmos (1.75 M.)

Hetzelfde punt wordt behandeld door Kurt Graeser, in zijn »*Der Zug der Vögel*« Thomas, Leipzig (80 cent) dat zich op neovitalistisch standpunt plaatst (ons voornamelijk door Prof. Francé bekend).

Dordrecht.

P. J. BOLLEMAN VAN DER VEEN.

GLIMWORMEN.

Naar aanleiding van de glimworm-enquête in D. L. N. staat in 't lijstje vermeld, dat deze diertjes bij Amersfoort zeer talrijk zijn waargenomen en de soort onbekend is. Ik vermoed, dat dit ontleend is aan het berichtje dat ik indertijd dienaangaande inzond. Zoo als 't daar in 't lijstje staat, zou 't wel eens een verkeerden indruk kunnen vestigen, men zou kunnen denken dat de diertjes bij Amersfoort overal in zwermen te vinden zijn. Inderdaad heb ik echter slechts *twee* zomers glimwormen zeer talrijk waargenomen *op den heuvel „t Stort“* 1/4 uur ten Zuiden der stad. Elders in de omstreken trof ik ze nooit anders als sporadisch aan. Sommige zomers zelfs geen enkele. Bijna uitsluitend waren het ♀♀ en naar de beschrijving van den heer Leefmans in D. L. N. (aflevering 15) te oordeelen waren het ♀♀ van *Lampyris noctiluca* L.

Verleden zomer werden ook enkele glimwormpjes bij Doetinchem aangetroffen aan de Keppelsche weg, in 't gras van een tuin. Ze schijnen hier echter vrij zeldzaam te zijn.

Doetinchem.

N. G. KAM.

Glimwormen komen hier ook voor, maar niet druk. De trek der Vlaamsche gaaien heeft wel twee maanden gedurrd. In het laatst van September zag ik er op een Zondagmorgen te 10 uur wel 6 à 700 in een kwartier. Enkele zijn er gebleven. De vlucht was Z.W. en W—O en Z.O.

Boomklevers niet gezien.

Numansdorp.

A. DULFER.

Boomklevers. — Ook in de Scheveningsche Boschjes vertoonen zich dezen winter bijzonder veel boomklevers, die weinig schuw zijn.

Den Haag.

A. D. V.